

Інна Рогатко — теріолог, еколог, один з організаторів Українського теріологічного товариства

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Inna Rohatko, a mammalogist, ecologist, and one of the organizers of the Ukrainian Theriological Society. — An essay on I. Rohatko, one of the organizers of the Ukrainian Theriological Society and researcher of ecophysiology of voles of the supergenus *Microtus* s. lato. She began her scientific career by studying the variability of morpho-physiological traits of certain vole species, and later also studied serum proteins in various species. Subsequently, she prepared detailed essays on two species of voles (*Chionomys nivalis* and *Clethrionomys glareolus*) for the series 'Fauna of Ukraine'. There are 390 vole specimens of 15 genera collected by her in the NMNH collections. I. Rohatko's further research shifted to studying the risks animal poisoning with pesticides, development of a wildlife cadastre and protection of mammals, as well as to the preparation of a list of species and relevant essays to the Red Book of Ukraine.

Біографічні деталі

Рогатко Інна Володимирівна народжена 14 квітня 1936 р. в м. Хабаровськ. Протягом 1954–1959 рр. навчалася в Українській сільськогосподарській академії, спеціальність інженер лісового господарства. Після розподілу працювала у ботанічному саду Київського університету. Перейшла на роботу до Інституту зоології УР УРСР 09.10.1961, де й працювала у відділі фауни і систематики хребетних (зав. М. А. Воїнственський), у групі зоологів-токсикологів, до виходу на пенсію 01.01.1992 р. Проживає в Києві.



Інна Володимирівна — аспірант ІЗАН 1963–1966 рр., кандидат наук з 1968 р., співробітниця Інституту зоології АН УРСР упродовж бл. 30 років. Була дружиною Юрія Мовчана. Інна Рогатко — одна з ключових персон у формуванні й діяльності Українського теріологічного товариства на першій фазі його історії — як Українського відділення Всесоюзного теріологічного товариства (1982–1991 роки), за оцінками колег — високо інтелігентна людина.

Рис. 1. Інна Рогатко. Фото з архіву ІЗАН (з Аркушу з обліку кадрів за 1975 р., редактовано).

Ключові доробки в галузі теріології

Дисертацію присвячено темі «Морфологічна мінливість полівок звичайної та гуртової» (Рогатко 1968), її захищено в Інституті зоології АН УРСР, ступінь кандидата наук 12.07.1968. Відтоді й до кінця кар'єри працювала в Лабораторії охорони наземних хребетних (зав. А. Федоренко), яку 1977 р. злили з Відділом експериментальної екології, а 1981 р. знову виокремили в самостійний підрозділ, тут Інна Рогатко була ст. наук. співроб.¹.

Її постійними об'єктами уваги були полівки групи *Microtus* (s.l.): це і дослідження мінливості (фракційного складу) білків сироватки крові звичайних, гуртових, закаспійських і сибірських полівок (Рогатко 1970, 1973, 1975), екології полівок гуртових у Чорноморському заповіднику (Рогатко 1978), виявлення нових місцезнаходжень полівки снігової (снігурки альпійської) (Рогатко 1984a), врешті, в рамках проекту написання в серії «Фауна України» випуску, присвяченого родині хом'якових (так і не зреалізованого), підготувала два розділи, тексти через відсутність активності з «Фауною» врешті задепонувала в ВІНІТІ (Люберці) — про снігурку альпійську (Рогатко 1984b) та норицю лісову [бібліографія і текст недоступні].

Надалі важливими напрямками досліджень, які розвивала І. В. Рогатко, стали: 1) розвиток досліджень екофізіології та екотоксикології та аналіз морфологічних і біохімічних змін у ссавців під дією пестицидів, зокрема в умовах експерименту (Федоренко *et al.* 1971) та в умовах заповідників (Федоренко *et al.* 1981); 2) розвиток ідеї Червоної книги — один із 8 авторів розділу «Ссавці» в ЧКУ (1980 р.) і наступного популярного видання «Тварини Червоної книги» (Федоренко *et al.* 1990); 3) ідея розробки й ведення кадастру тваринного світу України, про що нею підготовлена стаття в ключовому зоологічному виданні країни (Рогатко 1988).

Період публікаційної активності охоплює 1970–1993 рр. Автор близько 40 наукових праць, серед яких як статті у фахових виданнях, так і тези доповідей у матеріалах конференцій та хроніки різних конференцій.

П'ятьма найбільш цитованими (за версією Google Scholar) її працями є: «Деякі особливості змін у популяціях мишоподібних гризунів, спричинені забрудненням середовища пестицидами» (1982), «Морфологічні особливості деяких полівок роду *Microtus* Schrank 1798» (1974), «Вікова мінливість гематологічних показників у звичайної та гуртової полівок» (Рогатко 1970), «Перспективи ведення Державного кадастру тваринного світу на Україні» (Рогатко 1988), «Про нову знахідку снігової полівки (*Chionomys nivalis* Martins) у Карпатському парку» (Рогатко 1984).

¹ Тодішній склад лабораторії: зав. А. П. Федоренко, ст. наук. сп. І. В. Рогатко, наук. сп. Н. С. Філіпчук, інж. О. К. Ющенко, Н. О. Шебуніна, Т. П. Бутейко, О. Ф. Головач та В. А. Костюшин, лаб. А. М. Баранов та А. Б. Афанасьєв. У 1989 р. лабораторія як неструктурний підрозділ увійшла до складу новоствореного Відділу моніторингу та охорони тваринного світу.

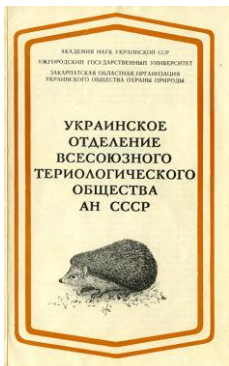


Рис. 2. Перший інформаційний ліфлет про товариство, підготовлений І. В. Рогатко і виданий 1988 р. в Ужгороді (ліворуч) та палітурка впорядкованого Інною Рогатко збірника наукових праць Українського териологічного товариства (праворуч), який було започатковано ще 1991 р., але через тогочасні скрути його надрукували лише 1993 р., за редакцією В. Топачевського у видавництві «Наукова думка».

У колекції ННПМ є 390 зразків ссавців, зібраних І. В. Рогатко, у їх числі: землерийки родів *Crocidura* та *Sorex*, «миші» родів *Apodemus*, *Sylvaemus* та *Mus*, тушканові роду *Dipus*, сліпакові роду *Spalax*, піщанкові роду *Meriones*, хом'якові родів *Chionomys*, *Myodes*, *Microtus* (вкл. *Alexandromys*), *Cricetulus*, *Calomyscus*, *Ellobius*. Географія цих зборів є дуже широкою і включає: Азербайджан, Вірменія, Сахалінська обл. Р.Ф., Ашгабадська, Марійська та Красноводська обл. Туркменістану, АР Крим, Волинська, Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Сумська, Херсонська, Чернігівська обл. України.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

За розповідями старших колег, І. В. завжди вирізнялася рафінованою інтелігентністю, культурністю, вишуканістю. Її робоче місце і квартира завжди були проявом високого мистецтва дизайну. Красиво вишивала. Любила мандри. Колеги згадують, що колись її взяв в експедицію ентомолог Євген Савченко, який дуже обережно віднісся до її участі, проте після експедиції сказав, що такого вмілого та надійного польовика ще треба пошукати.

Від дня установчих зборів Українського відділення Всесоюзного териологічного товариства (2 березня 1982 р.)¹, Інна Володимирівна була вченим секретарем Президії Ради Відділення. У «Віснику зоології» вела хроніку териологічного життя, як от: «Нарада з популяційної структури виду ссавців» у Москві (ВЗ, 1971, № 3), «II Міжнародний териологічний конгрес» у Брно 1978 р. (ВЗ, 1979, № 1), «III Міжнародний териологічний конгрес» у Гельсінкі 1982 р. (ВЗ, 1983, № 1), «Об организации Украинского отделения Всесоюзного териологического общества» (1982, № 4).

Після звільнення з Академії (за договорами була до кінця 1992 р.) припинила наукову діяльність і в жодних наукових заходах не бере участі.

¹ Опис цієї події представлено у публікації, яка є першим повідомленням про створення УТТ, з часом забутим: Рогатко, І. В. 1982. Об организации Украинского отделения Всесоюзного териологического общества. *Вестник зоологии*, № 4: 85. <https://bit.ly/3tDOb0A>

Література

- Рогатко, И. В. 1970. Возрастная изменчивость гематологических показателей у обыкновенной и общественной полевки. *Вестник зоологии*, № 3: 21–25. pdf: <https://bit.ly/3nD6N4d>
- Рогатко, И. В. 1973. До використання деяких біохімічних методів у таксономічній діагностиці. *Доповіди АН Укр. ССР*, № 10: 952–954.
- Рогатко, И. В. 1975. Динамика фракционного состава белков сыворотки крови полевки-экономки и закаспийской полевки. Сообщение II. Сезонная изменчивость. *Вестник зоологии*, № 3: 15–19. pdf: <https://bit.ly/3ImLLPz>
- Рогатко, И. В. 1978. К экологии полевки общественной, обитающей в Черноморском государственном заповеднике. *50 лет Черноморскому государственному заповеднику*. Материалы республиканского семинара-совещания. Наукова думка, Київ, 132–134.
- Рогатко, И. В. 1984a. О новой находке снеговой полевки (*Chionomys nivalis* Martins) в Карпатском парке. *Вестник зоологии*, № 6: 12.
- Рогатко, И. В. 1984b. Снежная полевка фауны УССР. *ВИНИТИ*. Рукопись депонирована 24.05.84, № 3423-84 Деп., 1–24. <https://bit.ly/3fDz7zk>
- Рогатко, И. В. 1988. Перспективы ведения Государственного кадастра животного мира на Украине. *Вестник зоологии*, № 3: 50–54. pdf: <https://bit.ly/3Pb2cR>
- Федоренко, А. П., Ю. П. Антипчук, И. В. Рогатко. 1971. Некоторые морфо-физиологические и биохимические изменения у млекопитающих, вызванные действием инсектицидов в условиях эксперимента. *Вестник зоологии*, № 6: 49–54. pdf: <https://bit.ly/3GFjt2b>
- Федоренко, А. П., И. В. Рогатко, Е. И. Спыну, С. Л. Аноронко. 1981. Накопление хлороорганических пестицидов у животных заповедных территорий. *Вестник зоологии*, № 6: 67–70.
- Федоренко, А. П., И. В. Рогатко, В. І. Лисенко, Т. І. Котенко, С. В. Воловник. 1990. *Тварини Червоної книги*. Київ, Урожай, 1–208. ISBN 5-337-00568-5

ЗАГОРОДНЮК, І. Інна Рогатко — теріолог, еколог, один з організаторів Українського теріологічного товариства. — Нарис про одного з організаторів Українського теріологічного товариства і дослідницю екофізіології полівок надроду *Microtus s. lato*. Інна Рогатко почала свою наукову кар'єру з вивчення мінливості морфофізіологічних ознак в окремих видів полівок, а надалі розширила свої дослідження на вивчення білків сироватки крові у різних їх видів. Згодом підготувала розгорнуті нариси про два види полівок (*Chionomys nivalis* & *Clethrionomys glareolus*) для «Фауни України». У колекціях ННПМ є 390 зразків 15 родів. Подальші її дослідження змістилися на вивчення ризиків отруєння тварин пестицидами, розробки щодо ведення кадастру тваринного світу, питання охорони теріофауни та підготовку списку видів і відповідних нарисів до Червоної книги України.